

«L'entusiasme és la *sal* de l'ànima» opuscle d'Amadeu Vives 1920 *Sal* fou generalment masculí en ll. clàssic, si bé apareix com a neutre en alguns arcaïcs i postclàssics i en part dels vulgars; com altres neutres, esdevingué femení a la baixa època, gènere que ha mantingut en cat., cast. i la major part del territori occità (fins Provença, Roergue i Llemosí), Saintonge, zona franco-provençal, Nord d'It i Romania, mentre que el gènere clàssic prevalgué en sard, italià, francès i gallegoportuguès.

DERIV.: *Salar* [S. XIII] 'Usar els articles *es* i *sa* en lloc de *el*, *la*', com s'ha fet fins ara a la Costa Brava i a Cadaqués (BDC VI, 15, 16; IX, 19; XVIII, 429). A Pals *sa'en* o *salaven*, però a St. Feliu de Buada m'asseguren que allí no s'ha *salat* mai (1958); JoPla (*Empordanet*, 66) diu que a Llofriu no *sala* ningú, però a Mont-ras, més; a les Illes ja no calgué crear aquest terme perquè allà l'ús de l'article IPSE és general i no cosa de distinció dialectològica interna. Figuradament 'espatllar un afer, fracassar-hi' val.: «ara sí que l'hem *salada*» quan s'ha malmès una qüestió desmanoyadament, Enric Valor); «perquè a aquells que se'n van diuen que els *salen*, / i jo poble, sóc tot forats i xanca; / ans, senyor, que les cames s'apuntalen: / *sala'm* peus, *sala'm* cuixa, *sala'm* anca / ---». Pasqual Pérez, sàtira contra el financer José Salamanca (a. 1847, SGuarner, més cita a TOS i XANCA), on sembla que el sentit està entre aquell i 'matar' suggerint que potser aquestes accs. figurades partiren del sign. d'extremunciar' posant sal a les extremitats del moribund

Salat, planta que es fa en grans quantitats en els terrenys inculcades del delta del Llobregat: el fruit té gust salat, cremant-lo, de les cendres en treuen sosa; n'hi ha de tres menes: «*salat blanc*, s *prim* i *salat solsona*» El Prat (1932); «--- veïnes del Semàfor --- per la banda de mar, els tendals de sorra --- per la banda de terra s'estenen les marines: àrides clapes de *salats* i de jonqueres, aigüerols erigats de canyissos, camps estanysats ---», Coromines (*Prometeu*, XI, ii, 188; O. C., 289b35). D'on el col·lectiu *saladar*: «cada nit l'Enriqueta s'enduia el filàntrop per aquells erms, vora algun recés en els *saladars* fossin prou alts per a abrigar-los» id. (p. 187); *saladà* El Prat (1932); també n'hi ha en el Baix Segre (com a Massalcoreig, 1935); i en el P. Val, d'on NLL de la franja costera, com *El Saladar* de Puçol (1962; en canvi, EnrValor defineix «terreny salí»).

En lloc de *salats* diuen *salades* cap a l'Urgell (Castellans; moltes en el Barranc del *Saladar*, vora el Cogul). No sé si és mala notació d'això o forma contaminada amb *s.eres*, la variant *salares* que el DAG descriu a Cubells. *Salader* 'salitros' Agramunt (DAG). *Saladet*; *saladí*; *saladina* *Salador* [Lacav.]. +*Salador* mall., anomenen a Manacor el guarda jurat: és l'encarregat de fer el tomb del terme cap a Quaresma, recollint donatius (1964) [potser se li dona aquest nom perquè va en combinació amb el salpàs, que es fa per aqueix temps], cf. *saler* (AlcM, § 2). Cf. BDC xx, 180.

Saladora, BDC xx, 245; *saladorettes* *Saladura* 'salaó, salum': «ne mújols, ne anguilla ne altra *saladura*»

a. 1377; «*saladura* de sal: salsura» Busa-N; «*saladura*: salsura, salsedo», OPou (*TbPu*, 193), «boutique abondamment pourvue de toutes espèces de saisons (*saladures*) à savoir: tonyina, marlussa y sarda» any 1647 (Desplanque, *Archives de Thuir*, 77a), «salaó de peix» EnrValor; «el carrer del Trenc en València --- des de temps immemorial se destinà a la venda de *saladuries* o *saladures* de carn y peix», MGadea (*Terra del Xè* II, 144). *Saladurer*. *Salaó* (DFA i cf. supra). ¹⁰ *Salums* 'carns salades de porc' (DFA.) si el cast. *salón* (DAcEsp) fos particularment arag. podria ser adaptació d'aqueix mot cat.: jo el conec de l'Alt Aragó, car a Sallent de Gállego m'explicaven que la carn perquè se l'enduguessin els pastors, l'assecaven, «la hacían *salón*» (1966). *Salejar* (DAG).

Salanc 'espècie d'escuma salitrosa que es cria a certes terres pantanoses o properes a la mar' emp. (DAG); com a terme surer, alterat en *salangre* (BDC XIII, 145) per contaminació de *suero pelegrí*: *salancre* 'polsina que es fa a les taques vermelles del suro malalt' b-emp. (RDialR VI, 50); *salancós*

En aquest sentit, i sobretot com a cosa superposada, el confirmà l'intelligent i vell informador de Viladamat (1958), il·lustrat per bé que pagès, digué que és nom d'una mena de terreny, que definí «terreny salí», i comprenc que ho apliquen també a les peces de tal terreny, com sigui que dins aquell terme hi ha una partida «Els *Salancs*». Tant aquest masculí com el femení topogràfic *salanca*, donat aquell significat, deuen ser derivats de SAL, però com que el sufix no és ni llatí ni cèltic (cf llistes en *Top Hesp* II, 186, 226, 282; I, 19, 100; *EntreDL* II, 157, 201; *Col Prerrer*. *Salm* 1974, 107), i d'altra banda SAL és mot comú a tot l'indoeuropeu: es pot tractar d'una formació arcaica indoeuropea, probablement sorotàptica, sufixada amb -N-KO- > -ANKO-, -ANKĀ

Deixant de banda *salanca* com a nom d'arbre (veg. SALZE),¹ en el sentit que té *salanca* més al Nord, sobretot en el Ross, l'etimologia apareix menys clara i segura, però sembla que també es pugui partir de SAL en un sentit com 'terreny fèrtil proper a la mar': rossellonesos savis ho conceben així, com Casaponce quan parla de «mollerius de marena o de *salanca*» (*Faules*, 41).

El concepte popular que en el Ross, se'n fa trobafís pertot, oposa la *salanca* amb el *crest* (veg. GRE-DA/gresa/cresa/gresesc) o amb l'*aspre*. A Bompàs la *salanca*, dins el terme, contrasta amb l'*aspre* els volts del poble encara són *salánke*, però a 0h10 del perímetre de les cases ja comença el *krést*, que també és terreny bo però sec, el millor per a vinya; a Castellrosselló el rec que passa pel peu N de la Torre (la llegendària de Guillem i Saurimonda, des d'on es defenestrà l' enamorada) separa dins el seu terme la *salanca* de l'*aspre*. A St. Andreu de Sureda, l'*aspre*, que arriba fins a Tatzó, és distingeix perquè dona qualitat elevada de raim, però se li oposa la *salanca* perquè rendeix més quantitat. A Montesquiú es vanten que les terres són bones totes: «és tot *salánke*» (1959-60).

El més divulgat és el nom de subcomarca *La Sa-*